



Sl. 3. Zdravko Seleš – portret

Sl. 2. Zdravko Seleš: *Snovi i sjene*, 2012. – Naslovnica

ZDRAVKO SELEŠ

## GALOVIĆ I ZAĐNE STVARI

Podravski eseji i zapisi

BIBLIOTEKA  
*Eukops*

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA PODRAVSKO-PRIGORSKI OGRANAK

iza kojeg se  
često najbolji,  
e želimo vratiti

Sl. 1. Zdravko Seleš: *Galović i zađne stvari*, 2014. – Naslovnica

# Zdravko Seleš – pjesnik, esejist i pripovjedač

ILIJA PEJIĆ

*Autor na temelju izvornih tekstova i raščlambi književnih istraživača u radu prikazuje pjesničko, esejističko i prozno djelo Zdravka Seleša, nastajalo u vremenu od 1980. do 2015. godine, a sadržano u časopisima, zbornicima, trima zbirkama (Razgovori sa srcem, 1984. godine; Noćnik – Noktulo, 1991. godine; i Elegije Sigismunda Ernušta, 1996. godine) i dva izbora (Snovi i sjene – Senje i tenje – Songoj kaj ombroj, 2012. godine i Galović i zađne stvari: podravski eseji i zapisi, 2014. godine) nastojeći u sintezu usustaviti dominirajuće motive, signature prepoznatljivog književnog diskursa pisanog na kajkavskom idiomu i na hrvatskom standardnom jeziku.*

Ključne riječi: Zdravko Seleš, poezija, proza, esejistika, kajkavski idiom, hrvatski standardni jezik

## 1. Uvod

Već dugo se pripremam napisati studiju o Zdravku Selešu i njegovom pjesništvu, lirskoj prozi i esejistici. Dosad je uvijek iskrsnulo nešto neodgodivo važnije, a u međuvremenu u đurđevačkom kulturnom prostoru događalo se puno toga vrijednog spomena. Božica Jelušić je u bjelovarskoj *Prosvjeti* s divnom opremom Krešimira Ivančeka 1993. godine objavila izabrane pjesme nazvavši ih *Zimzelen*. U bjelovarskom kulturnom podneblju knjiga je dočekana kao vrsno djelo pa sam odmah iste godine napisao kraći prikaz koji će prerasti u veću sintezu 1997. godine. Iste, 1993. godine umro je Antun Šimunić, svojevrsni zanesenjaka koji je s Podravskom grudom i sa suradnicima iz Đurđevca, Bjelovara i Koprivnice sanjao kulturni preporod Podravine nizom projekata, ponajprije prerastanjem Podravske grude u regionalni časopis, a potom osnivanjem biblioteke u kojoj bi objavljivali stvaraci s područja Zajednice općina Bjelovar. Već sljedeće godine umro je Mato Kudumija, pripovjedač koji je od najranijih dana bio vezan uz Bjelovar i koji je mnoge svoje proze prvo tiskao

u *Bjelovarskom listu*. Prolazile su tako godine, susretao sam se sa Zdravkom Selešom, najčešće u Virju, na Martinjskim danima, kasnije na Danima Ivana Viteza Trnskog u Novigradu i u Koprivnici, promovirali smo zajednički knjige, jedan drugom s posvetama poklanjali svoje netom ukoričene naslove, ali prvotna zamisao osvrta na ovoga majstora pera koji je Đurđevac, kao i Božica Jelušić, odabrao za mjesto življenja i pisanja, ostala je neostvarena. Dopršivši 2008. godine *Prožimanja*, knjigu o književnom i kulturnom životu bjelovarskog književnog kruga u prvoj polovici 20. stoljeća, mislio sam kako je stigao čas da konačno napišem osvrt, ali ni tada nije bilo suđeno. U međuvremenu Seleš je objavio dvije knjige, prvu 2012. godine: izbor iz poezije i proze *Snovi i sjene – Senje i tenje – Songoj kaj ombroj*, napisanu na tri jezika/narječja (hrvatskom standardu, hrvatskoj kajkavštini i esperantu) dodavši mu i dva eseja (o zaboravljenom kajkavskom pjesniku iz Novigrada Đuri Rašanu te o Dragutinu Tadijanoviću), a drugu 2014. godine: ponovno izbor, ali ovog puta podravskih eseja i zapisa *Galović i zađne stvari*. Sada više nije bilo uzmaca, tim više što sam, nakon desetogodiš-

njeg rada, 2015. godine dovršio knjigu *Mirisi iscrpljena vala: književni i kulturni život šireg bje-lovarskog prostora u 20. stoljeću*.

## 2. Zdravko Seleš – brzopotezna skica

Kako ova studija ima namjeru čitatelja uvesti u pjesmovanje Zdravka Seleša, od početaka u Podravskoj grudi ranih 80-ih godina 20. stoljeća, potom u varaždinskoj *Gesti*, približiti mu mimetičke obzore zbirki pjesama, brojnih osvrti i prikaza, portreta književnika i slikara, lirske zapise, dakle tekstove tiskane u *Podravskom zborniku*, brojnim časopisima, antologijama, zbornicima..., neizostavne su neke biografske činjenice jer bez njih ne bi bio cjelovit portret profesora, pisca, intelektualca i na koncu čovjeka Zdravka Seleša, koji ustrajno, kao i Božica Jelušić, čuva našu riječ, kajkavsku luč, da se ne ugasi, koja hrvatskom svjetlu daje posebno lijepu nijansu.

Zdravko Seleš (rođen 1962. godine u Đurđevcu), osnovnu školu završio je u rodnom gradu, a srednju školu u Koprivnici. Nakon završetka studija hrvatskoga jezika, 1987. godine, na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, zapošljava se u srednjoj školi u Đurđevcu, a danas radi u gimnaziji. Seleševo djelo je raznoliko; uz poeziju, piše kritike, eseje, osvrti, lirsku prozu, likovne kritike, uređuje i priređuje knjige te prevodi s esperanta i na esperanto. Vrsni je poznavatelj i proučavatelj hrvatske kajkavske baštine nastajale u Đurđevcu i na tlu Podravine od najstarijih vremena do današnjih dana. Član je i dugogodišnji predsjednik Ogranka Matice hrvatske<sup>1</sup> u Đurđevcu te član

<sup>1</sup> Profesor Zdravko Seleš izabran je za predsjednika Ogranka MH Đurđevac 1996. godine i punih dvadeset godina ostao je na tom mjestu, sve do 2015. godine. U tom vremenu Ogranak je postao jedan od uspješnijih u Hrvatskoj objavivši četrnaest knjiga od kojih su neke i nagrađene, kao *Elegije Sigismunda Ernušta Z. Seleša Brončanom poveljom Matice hrvatske* 1998. godine, a roman *Čišćenje globusa B. Jelušić Zlatnom poveljom Matice hrvatske* 2014. godine Seleš je sa suradnicima pokrenuo i izdavao kalendare-plakate poezije i do 2016. godine tiskano ih je šesnaest. Znalački i primjereno novim recepcijskim viđenjima svijeta mladima je približio poeziju mnogih hrvatskih, najčešće podravskih pjesnika: Petra Grgeca, Antuna Šimunića, Mate Kudumije, Miroslava Dolenca Dravskog, Đure Rašana, Božice Jelušić, Ivana Goluba, Ivana Ivančana, Frana Galovića, Drage Britvića, Petra Preradovića, Duke Tomerlina Picoka...

Više u: MANDIĆ, Antonija: *Četvrt stoljeća Ogranka Matice hrvatske u Đurđevcu*. // Podravski zbornik 42/2016. (ur. Robert Ćimin), Koprivnica:

Društva hrvatskih književnika. Suradnik je brojnih novina, časopisa, zbornika i sličnih publikacija: *Podravska gruda*, *Gesta*, *Podravski zbornik*, *Kaj*, *Maslačak*, *Podravec*, *Glas Podravine*, *Nagruća*, *Đurđevački zbornik*, *Radost*, *Đurđevačke novine*, *Hrvatski kajkavski kolendar*, *Hrvatski sjever*, *Republika*, *Kolo*, *Koprivnički književni godišnjak...* Do 2015. godine objavio je šest knjiga, tri poezije: *Razgovori sa srcem* (Đurđevac, 1984. godine), *Noćnik – Noktulo* (Đurđevac, 1996. godine), *Elegije Sigismunda Ernušta* (Đurđevac, 1996. godine); jednu antologiju: *Lirika đurđevačke Podravine* (Đurđevac, 2003. godine); izbor iz poezije, lirske proze i eseja na standardu, kajkavskom idiomu i na esperantu *Snovi i sjene – Senje i tenje – Sonđoj kaj ombroj* (Đurđevac, 2012. godine) i knjigu *Galović i zađne stvari: podravski eseji i zapisi* (Koprivnica, 2014. godine). Pjesmama na kajkavskom jeziku zastupljen je u dvjema antologijama: Jože Skoka *Rieči sa zviranjka: antologija moderne kajkavske lirike 20. stoljeća* (Zagreb, 1999. godine) i Ivana Kutnjaka *Zercalo horvatsko: hrvatski kajkavski pjesmotvor devedesetih* (Varaždin, 1999. godine). O Seleševom stvaralaštvu pisali su vrsni znalci književnosti: Božica Jelušić, Josip Pavičić, Zvonimir Bartolić, Ivan Peterlin, Božena Loborec, Mario Kolar...

Ponajprije radi preglednosti, prvo ćemo prikazati Seleševo pjesništvo, potom prozu i na kraju portrete pisaca i slikara, osvrti, prikaze i slične esejističke vrste.

## 3. Razgovori sa srcem – kronologija jednog pjesmovanja

Pjesnički početci Zdravka Seleša vežu se uz *Podravsku grudu* u kojoj je u početku bio i član uredništva objavivši od prvog broja, početkom 1980. godine, petnaestak pjesama i nekoliko proznih radova. Ipak, može se reći kako je Seleš na nacionalnu književnu pozornicu stupio 1983. godine ciklusom od osam pjesama *I vrijeme se mrvi (Kad lastavica slomi krilo, Još samo smrt će biti lijepa, Molitva, Srcopis, Latice u vjetru, Nizanje stiha, I vrijeme se mrvi i Ludilo riječi)* objavljenih u trobroju 12 – 13 – 14 varaždinske *Geste*. Okom vrsna analitičara u uvodniku *Buđenje nove realnosti* Božica Jelušić je već u ovim ranim pjesmama prepoznala pjesnika *febrilnih, snohvatičnih raspoloženja*,

Muzej grada Koprivnice, 2016., 188–192.

puna romantičnih preljeva, ljeporječive prebujalosti, čulne egzaltacije u kojoj se čini da trista harfi nebon bruji, a čovjek se na krilima želja – dakle, toj istrošenoj metafori – otiskuje u astralne, izvanzemaljske prostore. Kao kakav renesansni slavuj (u podravskom gaju!) on niže klasične, rimomorne strofe, služeći se oprobanom versifikacijom, listajući raskoričenu dionizijsku slikovnicu...<sup>2</sup> Usprkos poeziji konstrukcija i projekata suvremenika, formuli Ranka Igrića, Branka Maleša, Branka Čegeca, Jagode Zamode..., Seleš ostaje u službi očuvanja smisla (Jelušić), ispituje vlastiti emocionalni zemljovid pa njegov srcopis po leksiku i atmosferi korespondira više s liričarima iz sedamdesetih, nego što pripada estetskoj, odnosno poetičkoj orijentaciji svoje generacije.<sup>3</sup>

Čak sedam pjesama iz spomenutog ciklusa *I vrijeme se mrvu* uvršteno je u prvu Seleševu zbirku *Razgovori sa srcem* (1984. godine), što više te pjesme postale su njezinom osnovicom i načinom konstrukcije stiha, klasičnog, rimovanog, i ujevičevskim osjećanjem svijeta, motivima pjesme i pjevanja:

*Mi majstori smo sanjâ / i prebiremo riječi / ko kronicu od zvijezda / Na nakovnju nam pršte / bujnost i strasti nage / i svima su nam redom / nizine naše drage / Radost je naša stol / za božanske gozbe / Mi ne čujemo jauk / mi ne vidimo bol / i gazeći kroz trave / do zvijezda ćemo stići (Nizanje stiha)<sup>4</sup>*

Poezija na tren zaustavlja vrijeme što sve mrvu i rastače, čuva sjećanja, požutjele slike, pisma... Vrijeme se ne može zaustaviti pa su ljudi kao kamenčići u rijeci / sve manji i sve bliži / SMRTI (I vrijeme se mrvu).<sup>5</sup> Riječi su naši tragovi, naši opori pogledi, naši otisci. Dugo u sebi nosimo snove jer se plašimo buđenja. Mnogstvo je neizgovorenih riječi u nama, mnoštvo snova za koje nikako ne možemo / saznati gdje su se i kako izgubili (Ludilo riječi).<sup>6</sup>

Dvojezična zbirka *Noćnik – Noktulo* s ilustracijama Ivana Andrašića intimna je liriska ispovijest noćobdije koji ne može spavati pa

se prepušta svojim opsesijama, razmišljanju i pisanju, prebire po harfi osjećaja, uglavnom sivih, tužnih, sumornih... Pijesak istječe iz klepsidre i pjesme nastale noću / tek slijepci čitaju danju (Noćnjak).<sup>7</sup> Pjesnik čitatelju otkriva tajne poslove, odvodi ga u predjele uzaludnih očekivanja, u košmarno stanje: *Ovo je polje sivo, / i siva sjena moja, / i sivu pjesmu pišem (Sivi poremećaj)*.<sup>8</sup> Gustoj magli, gustom blatu, močvari, sumporastim parama, nadrealnim predjelima kojima čovjek prolazi kako bi došao do čvrstog tla, obale (*Obala hrastova*), priči o sjeveru i sjevernoj hladnoći, starosti koja stiže, seobi u sjene (*Misao djedova*), noćnik (lirski subjekt) suprotstaviti će i slike vedrijeg i sretnijeg života, doma i zajedništva:

*Ali, šturak u ognjištu / pjeva o veselom domu, / donosi zvuke šume i šum ponosnog vjetra; / njegova pjesma je ponos; / sretno je naše ognjište. (Šturak)<sup>9</sup>*

Pjesnikova liriska duša kao grančica zatperi pred snovitim plavetnilom Turkovičevih slika na kojima iz magličastog plavog daha rastu simboli – brijeg, kuća, grad, utvrda:

*Duša se domu vraća; / Penje se smrtnom stazom / kući na vrhu brijega. (Bijegu zimsko jutro)<sup>10</sup>*

Kao Turkovičevo plavetnilo, nadrealna je i Lackovičeva snježna bjelina puna duhovne čežnje. U nadrealnu imaginaciju/igru obojice slikara – vjetar – otvorivši grubo vrata, nabacuje snijeg. Obje pjesme imaju sličan završetak: na Turkovičevoj slici kuća je smrtna, na Lackovičevoj *tvojaje dušatrošna kuća. (Snježna)<sup>11</sup>* Ritam posljednje strofe pjesme posvećene J. Turkoviću *Bijegu zimsko jutro: Al' ta je kuća smrtna – / tvoj dah, tvoj dah, tvoj plavi dah* identičan je ritmu liturgijskog pokajanja (*Moj grijeh, moj grijeh, moj preveliki grijeh!*) što nas ponovo vodi „upozorenju“ B. Jelušić kako se ove pjesme moraju čitati pažljivo. Naknadno objašnjavajući ovu pjesmu o Turkoviću i druge pjesme slikaru u spomen (*Pjesme za Jožu: uz šezdesetgodišnjicu rođenja Josipa Turkovića (4. 4. 1936. – 12. 5. 1982.)* Seleš će napisati: *Plavi dah iz kojeg raste brijeg* stvaralačka je slika koja postoji u umjet-

2 JELUŠIĆ, Božica: *Buđenje nove realnosti: (o poeziji Zdravka Seleša)*. // *Gesta*, 12 – 13 – 14, Varaždin: Narodno kazalište August Cesarec 1983., 167.

3 JELUŠIĆ, Božica, *Nav. dj.*, 167.

4 SELEŠ, Zdravko: *Razgovori sa srcem*. Đurđevac: KUD Petar Preradović, 1984., 10.

5 SELEŠ, Zdravko, *Nav. dj.*, 11.

6 Isto, 6.

7 SELEŠ, Zdravko: *Noćnik = Noktulo*. Ilustracije Ivan Andrašić. Đurđevac: Esperanto klubo Koko, 1991., 10.

8 SELEŠ, Zdravko, *Nav. dj.*, 12.

9 Isto, 28.

10 Isto, 42.

11 Isto, 44.



niku. One *starinske* kuće povod su povratku kući – dušinu povratku, povratku *strmom stazom*. Starinska kuća na vrhu brijega viši je nivo postojanja – znamo da su pustinjaci i svetci odlazili u goru, bliže Bogu, da je gora, brijeg, simbol duhovnog uspona. Kako je duša obično najcjelovitija u vremenu djetinjstva, to se u umjetnosti često trudimo vratiti tim djetinjim vizijama, djetinjom cjelovitosti duše. Koju, pak, zapravo postižemo u smrti, kada se duša vraća svome prvotnom izvoru. To je ona spoznaja koja se javlja u posljednjoj strofi: *Al' ta je kuća smrtna*, gdje drugi, odnosno posljednji stih pjesme oponaša liturgijsku formulu kajanja.<sup>12</sup>

S prvim zracima sunca noćnik se povlači u svoje tajne odaje:

*on ulazi u zabranjeni grad / gdje zvone zlatna zvona i / pušta svoje zmajevе, / već pripitomljene, ali koji će ga / jedne noći, ipak, / proždrijeti. (Noćnik, ujutro)<sup>13</sup>*

Vrsna poznavateljica Seleševe poezije, Božica Jelušić u predgovoru *Noćnjakovi tajni posli: (Slovo o poeziji Z. Seleša)* najveću vrijednost rukopisa vidi u njegovoj doradenosti i promišljenosti: *sve je čvrsto i na mjestu, ritam funkcionira, pjesničke su slike svježе, a zrnice ironije je kao idirot: malo pecne na jeziku, osvježi čitateljevu pažnju ... U svakom slučaju, to su pjesme za duga iščitavanja, promišljanja, kontemplaciju. One ultimativno traže mir, tišinu i sabranost, jer se samo tako može dokučiti njihova temeljna odlika: tajanstvenost.*<sup>14</sup> U jednom drugom osvrtu Seleša je nazvala *čovjekom od riječi* jer on *piše promišljeno, ozbiljno, s vjerom u metodu, pomno se starajući oko estetike: od grafičkog izgleda pjesme, slikovnog „komentara“ (ilustracije) do suprotnih pjesničkih slika od kojih će satkati svoje lirske tvorevine.*<sup>15</sup> U zbirci *Noćnik*, u kojoj je velik broj pjesama posvećen majstorima pera i kista (I. Brlić-Mažuranić, J. Turković, I. Lacković – Croata, I. Andrašić...) četiri se izdižu do antologijskih visina: *Šturak*, *Teški odlomak iz Pavla*, *Bicikl* i *Ariš*.

12 SELEŠ, Zdravko: *Pjesme za Jožu (uz šezdesetgodišnjicu rođenja Josipa Turkovića)*. // Podravski zbornik 1996. (ur. Hrvoje Petrić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1996., 264.

13 SELEŠ, Zdravko: *Noćnik = Noktulo*, 55.

14 JELUŠIĆ, Božica: *Noćnjakovi tajni posli...* // Zdravko Seleš: *Noćnjak = Noktulo*, 4–5.

15 JELUŠIĆ, Božica: *Istinski čovjek od riječi*. // Glas Podravine, 44 (15. 11. 1991.), 7.

Onaj tko pisanju pristupa s toliko pomnje ne piše često i ne piše mnogo pa se ne treba čuditi da je treća zbirka pjesma *Elegije Sigismunda Ernušta* s ilustracijama Gordane Špoljar Andrašić objavljena 1996. godine, dakle, pet godina poslije *Noćnika*. U dugoj hrvatskoj prošlosti biskupi su uz mitru i štap, simbole biskupske vlasti obnašali i svjetovnu vlast, nosili sablje, zidali utvrde... Slična sudbina zadesila je i pečujskog biskupa Sigismunda Ernušta, bana Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 1494. godine, gospodara Međimurja i Podravine, graditelja đurđevačke utvrde... Povijesni okvir tek je naznaka intimne ljudske drame čovjeka koji je igrom sudbine dospio u panonsko blato, u *podravski Limb*, u teško vrijeme turskih osvajačkih ratova mučen još k tome sumnjom i strahom hoće li izdržati jer oko njega je sve trošno i lomno pa se rađa misao koja prerasta u goruću želju sazidati grad s bedemima, u sebi i oko sebe imati nešto čvrsto i postojano što će moći odolijevati vremenu i svim nadolazećim zlima, pa i krvoločnim Turcima. Živeći u ovom kraju biskup Ernušt se s njim srođuje pa u ove tužaljke spjevane na đurđevačkoj kajkavštini, pjesme u prozi, kantilene o sumnjama i osjećaju napuštenosti i prepuštenosti samome sebi, dakle, u sive i mračne obzore, zna prodrijeti zračak svjetlosti, sunce koje *razreže mrak z jezera nožev*.<sup>16</sup> Izgradnjom grada raste i nada u biskupu iako se još uvijek noću javljaju more: hoće li biti dovoljno čvrst? A kad je stigla jesen, gradnja je bila dovršena, pred njim je ponosno stajao grad s visokom kamenom kulom i grbom na njoj:

*V ovom vremenu i na ovom mestu, to je moja cirkva, moja katedrala.*<sup>17</sup>

Kamene gradove i utvrde gradili su oni koji su vjerovali i bili spremni na žrtve, muke, odricanja pa su ove elegije za Boženu Lobreć... *želja da se shvati svrhovitost gradnje, svojih čina*, štoviše cijela je ova zbirka pjesama u prozi *duboko razmišljanje o svrsi života, o svrsi naših djela, prošlih, sadašnjih i budućih*, obučena u *domaće platno, ali tkano na finom razboju pjesnikova govora*.<sup>18</sup> Kad govori o finom tkanju, Lobreć

16 SELEŠ, Zdravko: *Elegije Sigismunda Ernušta*. Inicijali Gordana Špoljar Andrašić. Đurđevac: Matica hrvatska, 1996., II, 7.

17 SELEŠ, Zdravko, *Nav. djelo*, XV, 33.

18 LOBOREC, Božena: *Elegije Zdravka Seleša*. // Podravski zbornik 1998. – 1999. (ur. Hrvoje Petrić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1999., 356.

rec ponajprije misli na pomno birane riječi iz kajkavskog glosarija, ali i na grafički i likovno uređenu i posebnim slovima tiskanu knjigu s inicijalima Gordane Špoljar Andrašić te na naslovnici s Ernuštovim grbom. Zapaženo je to i u Matici hrvatskoj pa je knjiga 1998. godine nagrađena Brončanom poveljom.

Autor se pojavljuje kao *alter ego odabrane povijesne osobe*, ističe u osvrtu druga hrvatska poetesa i esejistica Božica Jelušić, jer riječ je o modernom konceptualnom djelu u kojemu glavni lik Sigismund Ernušt propituje stvarno, osobno i dolazeće vrijeme. Sve su mogućnosti podvrgnute sumnji iako su u temeljima etike jednog kršćanskog biskupa Vjera, Ufanje i Ljubav polazišta kako se oduprijeti moći Zla kad je čovjek prepušten sam sebi *na svojevrsnoj inzularnoj koti u podravskoj močvari*. Biskup Zlu odolijeva neumornim radom. Jelušić zaključuje *Seleševe Elegije... čitaju se u dahu, kao uzbuđljivi iskazi o živoj povijesti, no istodobno kao svjedočanstva presudnih i prevratničkih dana aktualne hrvatske zbilje*.<sup>19</sup>

Zbirka pjesama u prozi *Elegije Sigismunda Ernušta* nastala je kao poseban oblik propitivanja općeljudskih slabosti otjelovljenih u liku pečujskog biskupa. Pritom je povijest relativizirana, skinut joj je aureol nadmoći, rakurs gledanja usmjeren je prema ljudskom, intimnom pa ni povijesne ličnosti nisu lišene *zebnje i straha, neodlučnosti i samopropitivanja, borbe s vlastitim demonima*.<sup>20</sup>

Sredinom 90-ih godina nastajao je i objavljujući ciklus pjesama *Ptičji paviljon* (*Češljugar, Sjenica, Modrovoljka, Vuga, Laste, Sova, Žuna, Ševa*), kao i znatan dio *Drobnog cvetja* (*Lampašonosec, Stari grad u megle, Čuti je reč tursko, Fran, Kostajn, Puntarski epitaf, Maček, Božič, Fala im...*). Ciklus *Lipanj, đurđevačka predvečerja* nastao je 2000. godine, dvije godine kasnije *Elegije za tatu*, a *Pjesme o malim stvarima* (*Glazba, Voda, Boca, Šalica, Sat, Peć, Fotografija moje kćerke*) desetljeće kasnije, 2011. godine. Paralelno s pjesmama, Seleš je 90-ih godina pisao i objavljujući lirsku prozu, crtice: *Okari-*

*na* (1991. godine), *Klopka od paučine* (1991. godine), *Djevojka koja je ušla kroz prozor kupaonice* (1991. godine), *Priča o Kreši* (1991. godine), *Stara klet* (1996. godine), *Istarski zapis* (1996. godine), *Belevine – podravska jesen* (1996. godine), *Portret mog anđela* (1997. godine)... U zadnjem desetljeću 20. stoljeća nastaju i kritički osvrti, ali i iscrpniji eseji pa Seleš piše o poeziji Božice Jelušić (1991. godine), Ivana Goluba (1991. godine), Željka Sabola (1991. godine), o slikarstvu Ivana Lackovića Croate (1991. godine) i Josipa Turkovića (1996. godine), o poeziji Božene Loborec, o *Moru Đure Sudete* (1994. godine), portretira zaboravljenog Petra Grgeca (1998. godine)...

#### 4. Okarina i druge crtice – lirski intonirani zapisi

Poslije knjige stihova *Elegije Sigismunda Ernušta* (1996. godine), očigledan je poetički zaokret pjesnika Seleša *od velikih (egzistencijalnih) pitanja do malih radosti i tuga*, kako ističe Mario Kolar misleći pritom na cikluse *Elegije za tatu* (2002. godine) i *Pjesme o malim stvarima* (2011. godine). Petnaestak godina plodnog rada, od 1997. do 2012. godine, te tri prethodne zbirke (*Razgovori sa srcem*, 1984. godine; *Noćnik = Noktulo*, 1991. godine; *Elegije Sigismunda Ernušta*, 1996. godine), autora inače sklona stalnom propitivanju, ponukati će na još jedan, postmodernistički retrospektivni pogled, izbor, pa je tako nastala trojezična (kajkavski, hrvatski standard i esperanto) knjiga pjesama, lirskih proza (crtice i prozni zapisi) i eseja *Snovi i senje – Sjene i tenje – Songoj kaj ombroj. Skupivši u ovoj knjizi najznačajnije? / najvažnije? / najdraže? dijelove svojeg dosadašnjeg stvaralaštva, i to pjesničkog, proznog, prevoditeljskog i esejističkog, Seleš nam se predstavlja kao zanimljiv i svestran stvaratelj, i to na trima („malim“) jezicima. No, iako ova knjiga u stvari predstavlja svojevrsno svođenje računa, u njoj ima i najava za nove pothvate, što svakako od ovog autora i očekujemo*.<sup>21</sup>

Seleš je prvenstveno pjesnik i esejist, a potom i pripovjedač kraćih proznih vrsta, crtica i priča. Stječe se dojam da je njegova proza u sjeni poezije i esejistike jer od desetak priča (*Cvrčak*, 1980. godine; *Tri ratne ispovijedi*, 1981.

19 JELUŠIĆ, Božica: *Moderno konceptualno propitivanje*. // Kaj, 3 – 4, Zagreb: Kajkavsko spravišće, 1998., 135–136.

20 KOLAR, Mario: *Mala književna retrospektiva Zdravka Seleša (Zdravko Seleš: Snovi i sjene / Senje i tenje / Songoj kaj ombroj. Đurđevac, 2012.)*. // Kaj, 4 – 5, Zagreb: Kajkavsko spravišće, 2012., 124–126.

Vidjeti i: KOLAR, Mario: *Nuspojave čitanja*. Koprivnica: Društvo hrvatskih književnika, Podravsko-prigorski ogranak, 2014., 107–112.

21 KOLAR, Mario: *Nav. dj.*, 112.

godine; *Kuća*, 1987. godine; *Okarina*, 1989. godine; *Pet skica za portret*, 1990. godine; *Klopka od paučine*, 1991. godine; *Djevojka koja je ušla kroz prozor*, 1991. godine; *Belevine – podravska jesen*, 1996. godine; *Portret mog anđela*, 1997. godine...) u izbor *Snovi i sjene – Senje i tenje – Songoj kaj ombroj* (2012. godine) uvrstit će samo četiri crtice: *Kuća*, *Okarina*, *Belevine – podravska jesen* i *Portret mog anđela*. Koji su stvarni uzroci kritičnosti, teško je dokučiti, no najvjerojatnije su se rane pripovijesti, nastale kao odjeci autorove lektire i omiljenih pisaca, kao što su Ismail Kadare i njegov roman *General mrtve vojske (Tri ratne ispovijedi)*<sup>22</sup> ili simbolična slika pauka/umjetnika/pisca koji upada u vlastitu mrežu kao *hommage* Franzu Kafki (*Klopka od paučine*)<sup>23</sup> ili pak zanesenost literaturom Danila Kiša i njegovim poništavanjem granica između stvarnosti (*faction*) i imaginacije (*fiction*) (*Grobnica za Borisa Davidovića*), potom Milorada Pavića (*Hazarski rečnik*), Jamesa Joyca (*Uliks*), hrvatskim borgesovcima, a Tribusonom ponajprije (*Pet skica za portret*),<sup>24</sup> zreloom piscu poslije dvadesetak godina pokazale kao manje uspješni iskoraci i udaljavanje od književne zavičajne matrice na kojoj je Seleš ostavio poprilično vidljive tragove.

Seleš je krenuo obrnutim slijedom tražeći u svakodnevnim i običnim stvarima simbolično i mistično. Svaka je kuća tajna za sebe i svaka krije jednu (ako ne i više) priča, samo ih treba čuti, poslušati, dokučiti jer su sakrivene duboko u zidovima, podovima, tavanima, u dušama njihovih bivših i sadašnjih stanovnika (*Kuća*).<sup>25</sup> Lirska crtica o djedu i njegovom galicijskom zarobljeništvu, o vlastitom djetinjstvu, opredmećena u glinenoj svirali na kojoj je djed svirao tugaljive i čežnjom ispunjene pjesme o svojem rodnom kraju, svojoj Podravini, prerast će u simbol čežnje za daljinama i putovanjem, simbol ljubavi prema ženi koja mu je pomogla u bijegu i živo sjećanje na djeda koji

je sviralu mudro uzidao u kuću da bi u *zimskim noćima vjetar našao prolaz do nje i zaszvirao čežnjivu pjesmu daljina ... (Okarina)*.<sup>26</sup> Stvaranje, pisanje, slikanje, sviranje koliko su radozni trenutci, toliko su i trenutci propitivanja, traganja, odabiranja, sumnji... Da umjetnici krađu i otkidaju od stvarnosti davno je zapisao Tribuson u jednoj svojoj fantastičnoj priči, a evo zapisuje i Seleš, no svejedno umjetnici ne mogu bez svoga anđela koji će im ruku usmjeriti, oči otvoriti, srce zagrijati, mašti dati krila. Sva čar crtice *Portret moga anđela*<sup>27</sup> u vještini je literarne transpozicije očekivanja anđela, u sličicama napete atmosfere koje graniče s tišinom, treptajem, jedva čujnim disanjem.

*Belevine – podravska jesen* lirski je putopisni zapis trostavne strukture slične kanconijeru *Z mojih bregov* kojim Galović pjesnički prati život prirode kroz četiri godišnja doba. Seleš za središnji motiv uzima podravska jesen i u galovičevsko-vivaldijevskoj maniri za svaki od tri jesenska mjeseca odabire ključne slike. Rujan je *lagani akord ljeta koje gasne*, listopad je *bogat, raskošan, pijan – bakhovski zanesen i lud...*, dok studeni s maglama i hladnim sjevercem nudi sasvim drugačiji pogled na Belevine, gorice nadomak Đurđevca, sliku *koju gledimo čez obločec*.

## 5. Eseji, osvrti, portreti - retrospektivan pogled

Jedan od „novih pothvata“, da se malo poigramo Kolarovim lucidnim zaključkom, knjiga je podravskih eseja i zapisa *Galović i zađne stvari* (2014. godine), djelo koje je nedostajalo. Mnogobrojni eseji, osvrti, prikazi o pjesnicima i prozaistima iz Podravine, ali i onima koji ne pripadaju podravskom podneblju, bilo da su nastali iz Seleševe intelektualne znatiželje ili kao odjeci poslije čitanja, nama malobrojnim bili su poznati, ali sada okupljeni u knjizi

22 SELEŠ, Zdravko: *Tri ratne ispovijedi*. // Podravska gruda, 9 – 10, Đurđevac: KUD Petar Preradović, 1981., 26–27.

23 SELEŠ, Zdravko: *Klopka od paučine; Djevojka koja je ušla kroz prozor*. // Podravski zbornik 1991. (ur. Vjekoslav Prvčić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1991., 228–229.

24 SELEŠ, Zdravko: *Pet skica za portret*. // Podravski zbornik '90. (odg. ur. Franjo Horvatić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1990., 175–176.

25 SELEŠ, Zdravko: *Kuća*. // Arena (Zagreb), 27. 5. 1987.

26 Crtica *Okarina* prvo je objavljena u Podravskom zborniku 1989. (ur. Dragutin Feletar). Koprivnica: Centar za kulturu, Muzej grada Koprivnice, 1989., 164.; a potom u Seleševoj knjizi *Snovi i sjene – Senje i tenje – Songoj kaj ombroj* (2012. godine), 81–83., izdanje kojim se autor koristi.

27 Crtica *Portret moga anđela* nastala je 1996. godine, prvotno objavljena u Podravskom zborniku 1997. (ur. Hrvoje Petrić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1997., str.; a ovdje je prikazan izbor iz *Snovi sjene – Senje i tenje – Songoj kaj ombroj*, 84–86.

na jednom mjestu bit će dostupniji i mnogim drugima, pa i onima koji nisu s naših prostora. Naslovi pojedinih poglavlja, a njih je u knjiži šest, već na prvi pogled otkrivaju teme ove poticajne knjige, djela i pjesnike, svojevrsne duhovne srodnike i korifeje koje je Seleš čitao i danas ih čita te kojima se nadahnjivao i još uvijek nadahnjuje. Jednima je pripalo čitavo poglavlje, dok su drugi dobili znatno manje prostora: *Anatomija pjesmopjevanja Božice Jelušić* (5–31.), *Podravska arkadija – zavičajne skice i portreti* (Dubravko Ivančan, Ivan Lasković – Croata, Mirko Horvat, Božena Lobrek, Maja Gjerek-Lovreković, Petar Grgec, Grgur Karlovčan, Željko Sabol, Đuro Sudeta..., 32–82.), *Golubovi glasi mudrosti z djetinjstva i zavičaja* (83–105.), *Kak preađa kajkavska slava* (Đurđevac, znamen Podravine, Stari grad – uvijek u mom oku, *Kak preađa kajkavska slava* Đure Rašana, Mihovil Pavlek Miškina, *Krležine balade: negda, onda i vezda*, 105–136.), *Intermezzo: ino i esperantia* (Antun Šoljan, Danilo Kiš, Marin Držić..., 137–156.) i *Galovićiana ili utjeha zavičaja* (157–190).

Seleševa antologija *Lirika đurđevačke Podravine* (2003. godine) postala je nezaobilaznom knjigom u svakom iole ozbiljnom pristupu pisanoj riječi na tlu Podravine. U nekoliko radova opisao je đurđevački književni i kulturni krug, odnosno razradio misao Miroslava Dolenca Dravskog i Antuna Šimunića nastalu krajem 70-ih godina osnivanjem Podravske grude: *Oko časopisa okupili su se autori s đurđevačkog, ali i šireg podravskog područja te je tako, u sinkronijskom smislu, stvoren „đurđevački književni krug“, a proučavanjem rada prethodnika i interesom za književnu baštinu zavičaja on je pretvoren u sinkronijsko-dijakronijski termin.*<sup>28</sup>

Poznati su mi Seleševi eseji, no svejedno, svaki put kad ih čitam, divim se njihovoj dozađenosti, dovršenosti, promišljenosti, moći razlučivanja i odvajanja važnog od manje važnog, isticanja ključnog i nosivog. Kad analitički raščlanjuje poetiku B. Jelušić, Seleš čitatelja prvo upoznaje s magijom njezine riječi, moći imaginacije, a potom osjećajima nade i straha, samosvijesti i obrane vlastitosti, čežnje za mističkom biti, za vremenom kad se vjerovalo i kad su plavidbe imale cilj, traženje prari-

ječi, a potom obrat, jutro otrežnjenja, buđenja sa slutnjama, vječito kretanje svjetova, svijeta prirode i svijeta jezika po kopernikanskom zakonu metafore i mimesisa...<sup>29</sup> Isto tako pjesnički zanimljiv i ništa manje uspješan opus B. Jelušić na rodnoj kajkavštini dobio je primjerenom mjesto u Seleševom eseju *Kajkavska poetska meštija Božice Jelušić*, nastalom povodom 50. obljetnice pjesnikinjinoga rođenja i 30. obljetnice književnog stvaralaštva.<sup>30</sup>

Zadaća istraživača povijesti književnosti stalno je ukazivanje na djela i autore, posebice na prešućivane, na aktualnost misli i pogleda u njima. Živ i plodotvoran dijalog s podravskom tradicijom razvio je i ustrajno ga oplemenjuje već tridesetak godina Z. Seleš u svojim portretima već zaboravljenih pisaca kao što su Đuro Rašan, Petar Grgec... Rođenjem Kalinovčan, Petar Grgec (Kalinovac, 15. 2. 1890. – Zagreb, 22. 8. 1962.), autor kratkog romana *Gospodin Rafo* (1927. godine) i zbirke soneta *Bijeg u djetinjstvo* (1972. godine), vrsni poznavatelj narodnog pjesništva (*Na izvorima pjesništva*, 1940. godine), ali i pisac drugih djela (*Hrvatski Job, Od Hrvatske do Indije*, 1933. godine; *Matijska Gubec*, 1936. godine), intelektualac religiozne i patriotsko-nacionalne inspiracije, cijenjen književni kritičar između dva svjetska rata, danas je uglavnom nepoznat. Što nam danas znači Petar Grgec i što možemo od nje ga naučiti? Ustrajati u patnji i stvarati unatoč nesklonim vremenima, ne klonuti duhom jer duh prelazi sve prepreke, pa i zatvorske. Raščlanjujući zbirku soneta *Bijeg u djetinjstvo*, nastalu u teškim uzničkim Grkčevim danima u Lepoglavi, a objavlvenu deset godina poslije autorove smrti, Seleš dolazi do sličnih spoznaja, pomnim zapažanjima slaže u mozaik *arkadijsku slikovnicu Grkčeva podravskog djetinjstva: Zbirka je neobičan spoj epskog; pripovijedanja i opisivanja događaja i mjesta autorova djetinjstva; s lirskim koje daje osnovni tonaliteta cijelom djelu: iz svake riječi progovara ljubav za djetinjstvo, roditelje, obitelj, zavičaj, za sve ono što u zatvoru, u*

29 Više u: SELEŠ, Zdravko: *Anatomija jednog pjesmopjevanja*. // Podravski zbornik 1991. (ur. Vjekoslav Prvčić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1991., 193–195.

30 Više u: SELEŠ, Zdravko: *Kajkavska poetska meštija Božice Jelušić: o 50. obljetnici rođenja i 30. obljetnici književnog stvaralaštva*. // Podravski zbornik 2000. – 2001. (ur. Dražen Ernečić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2001., 347–352.

28 SELEŠ, Zdravko: *Kajkavska lirika đurđevačke Podravine*. // Podravski zbornik 2003. (ur. Dražen Ernečić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2003., 292.



kojem piše ove stihove, prepoznaje kao najsret-niji dio svoga života, kamo duh bježi iz tamnice.<sup>31</sup>

Seleševi osvrtni na djela i pisce podravskog kulturnog prostora, iako su nastajali u prigo-dama obilježavanja obljetnica rođenja/smrtnih autora, nisu nimalo prigodničarskog ka-raktera. Naprotiv, Seleš zna prepoznati vrijed-nost pojedinog djela, uočiti noseću pjesmu u zbirci, dominantnu misao, impresivnu sliku, stih i strofu koji okupljaju riječi u pjesnički organiziranu cjelinu, što neizravno pokazuje njegovu vrsnu upućenost u književnu teoriju, ali i u djela o kojima piše, a ponajprije osjećanje književne riječi. Pjesme piše na trima *malim jezicima*, hrvatskom standardu, kajkavskom i međunarodnom jeziku esperantu, ali i eseje i osvrte na kajkavskom jeziku, slično Zvoni-miru Bartoliću i Božici Jelušić. Raspravom na kajkavštini *Glasi mudrosti z djetinjstva i zavičaja* (2008. godine), nastalom povodom *30 let Kalnovički razgovorov* Ivana Goluba, pokazat će izražajne mogućnosti zapostavljanog kaj-kavskog idioma, ali i svu umješnost tumače-nja slojevitog pjesništva teologa i književnika Ivana Goluba. *Kalnovički razgovori* (1979. godi-ne) *zvirišće su mudrosti* jer u njima je Golub sa-brao poslovice, sentencije, mudre misli svoga rodnog Kalinovca. Ova niska stihova (lirsko), razgovora (epsko-dramsko), sličica iz svakod-nevnog života ... *cela je dondača osečajov, se fele ljudi i ponašanj, al ze sega zijađa jena dost jasna filozofija življenja*: čovjek je slab i negvi dnevi na zemle preajađajo kak veter, makar je slab, čovek treba biti čovek i sve što danas znam, zdavna sem čul vu svojem selu.<sup>32</sup> Krleža je s punim pra-vom *Kalnovičke razgovore* smatrao za *jeno od najvažneši kajkavski knig*. Seleš svoj esej o veli-kom teologu i Božjem čovjeku zaključuje: *Tak se jena mala kniga pokazuje kakti zaprav velika: čez sakidašnico i dogodke, čez navade i naravi, čez*

*reči: razgovore i mudre reči mudri ljudev, humor i špotnico, čez reči leteče, lepe i okrepljujoče, kajkav-ski verzotočec, podravski poet Ivan Golub pokazal je da je zavičaj djetinstvo duva i duše!*<sup>33</sup>

Osjećaj socijalne nepravde trajni je pro-vodni motiv i poezije i proze Grgura Karlov-čana. Bunt, krik, prosvjed odveli su mladog učitelja odraslog u bijedi i siromaštvu u soci-jalističku i komunističku utopiju i na koncu u ustaški logor Stara Gradiška, gdje je Karlov-čan i ubijen 29. rujna 1942. godine. Za krat-kog života Karlovčan je objavio dvije stihoz-birke (*Srce nad ravnicom*, 1933. godine i *Lice dana*, 1940. godine) te socijalno angažirani ro-man *Natopljene brazde* (1939. godine). Kao i u drugim esejima, tako i u tekstu o Karlovčanu, Seleš je vrstan interpret, svoje tvrdnje potkre-pljuje stihovima, čitatelju nudi vjernu rekon-strukciju još jedne tragične hrvatske sudbine osjećajnog mladog čovjeka koji je čeznuo za boljim, ljepšim i pravednijim svijetom, za lju-bavlju, ali okrutni ratni vjhor prekinuo je sve snove. Riječ je o socijalnoj lirici i o socijalnoj prozi bliskoj pučkim tvorevinama pa, unatoč očiglednoj tendenciji i jasnoj društvenoj an-gažiranosti, Seleš pronicljivim okom odabi-re najbolje stihove, ekstrakte čiste patnje bez suvišnih opisa. Takvo novo čitanje temelje-no prvenstveno na književnoj činjenici, tek-stološka analiza, čitatelju nudi razloge zašto ponovno čitati Karlovčana.<sup>34</sup> Sličnom teksto-loškom analizom Seleš će čitatelju približiti i stihove pjesnika i etnografa Đure Rašana, danas već zaboravljenog, iako je vjerni baštinik Kristijanovićeve i Krležine riječi i branitelj kaj-kavštine. Rašanova pjesma *Reqiem kajkavskom govoru* zasigurno je jedna od najljepših pjes-ma napisanih na ovom starom hrvatskom je-ziku.<sup>35</sup> I Karlovčan i Rašan s pravom su uvr-šteni u antologiju *Lirika đurđevačke Podravine* i u njoj dobili zasluženi prostor.

31 SELEŠ, Zdravko: *Podravska arkadija Petra Grgeca*. // Podravski zbornik 1998. – 1999. (ur. Hrvoje Petrić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1999., 314.

Vidjeti i: SELEŠ, Zdravko: *Galović i zadne stvari: podravski eseji i zapisi*. Koprivnica: Društvo hrvatskih književnika-Podravsko-prigorski ogranak, 2014., 51.

32 Više u: SELEŠ, Zdravko: *Glasi mudrosti z djetinjstva i zavičaja: 30 let „Kalnovički razgovorov“ Ivana Goluba*. // Podravski zbornik 2008. (ur. Dražen Ernečić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2008., 339–346.

Vidjeti i knjigu Zdravka Seleša *Galović i zadne stvari*, 83–104.

33 SELEŠ, Zdravko, *Nav. dj.*, 346.

34 Više u: SELEŠ, Zdravko: *Grgur Karlovčan 2002.: 60 godina poslije tragične smrti*. // Podravski zbornik 2002. (ur. Dražen Ernečić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2008., 368–372.

Esaj o Grguru Karlovčanu nalazi se i u izboru *Galović i zadne stvari*, 55–64.

35 Esaj o Đuri Rašanu naslovljen *Kak preađa kajkavska slava Đure Rašana* prvotno je objavljen u Podravskom zborniku 2005. (ur. Dražen Ernečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2005., str; a potom u izborima *Snovi i sjene...*, 111–122. te *Galović i zadne stvari...*, 182–190.

Galovićevo djelo, ponajprije kanconijer *Z mojih bregov*, hvalospjev je podravskom zavičaju, goricama i vinogradu, zvijezda vodilja mnogima, zastava ljubavi prema rodnom kraju pa je i Seleševa trajna opsesija. Hrvatskom i kajkavskom magu/klasiku Seleš, profesor, pjesnik i esejist stalno se vraća zorno pokazujući kako se Galovićevim djelom *uvijek iznova može baviti na originalan način i doći do novih tumačenja ovog kulturnog kajkavskog autora*.<sup>36</sup> Štoviše, izbor *Galović i zađne stvari* naslovljen je prema istoimenom eseju o Galoviću i njegovom poimanju stvarnosti i transcendencije, odnosno životu prirode koji ne prestaje i obnavlja se i život čovjekov na zemlji koji teži vječnosti dvije su stvarnosti koje su našle literarnu transpoziciju u Galovićevim versima, jednostavnim po izričaju, dubokoumnim i teško dokučivim po smislu i tu je Seleševa tajna umijeća novih tumačenja, kako ispravno uočava Enerika Bijač. Pišući za časopis *Kaj* o ovoj knjizi, povodom dodjele nagrade *Fran Galović* za 2015. godinu, Mihaela Cik napominje: *Ove bismo eseje i zapise mogli shvatiti i kao predavanja u pismenom obliku; ima u njima činjenica, ali i poticajnih misli, lako su čitljivi, ali ne izostaje ni dašak liričnosti. Osvrnemo li se na sadržaj knjige, prikladno bi ih bilo nazvati predavanjima za uvod u zavičajnost. Zavičaju se, naime pristupa i kao apstraktnom fenomenu i kao pojavi konkretiziranoj u djelima umjetnika i književnika. Od njega se udaljava kada se ne piše o temama usko vezanima uz Podravinu, ali mu se i ponovno vraća i sagledava iz drugih perspektiva*.<sup>37</sup> Tako se autor neprestanice vraća Galoviću; i analitički, ali i lirski. I kao što su Galovićevo pogledi na svijet polazili sa Širovica i prostirali se široko do kozmičkih obzora, tako Seleš polazi od Belevina i u tri poglavlja, tri jesenska mjeseca, tri galovićevska/vivaldijevski intonirana stavka slavi Galovića i podravsku jesen, *lagani akord ljeta koje gasne, taj nujni, nostalgični pjev uvod je u hodočašća jesenjem suncu; u one duge šetnje u kojima sunčani sjaj, umjesto muke i problema, postaje uгода kojoj se predajemo. Svaki je časak proveden u goricama, v trrsju, oko kleti, u šetnji do živice u kojoj zri je šipak ili u berbi posljednjih krušaka, važan; sve*

*je to zimnica tijelu i duhu, koja će nas grijati kad bregove zavije debeli prezimec*.<sup>38</sup>

## Summary

### Zdravko Seleš – poet, essayist and storyteller

Based on the original texts and analyzes conducted by literary researchers, the author presents Zdravko Seleš's poetry, essayistic and prose work created in the period from 1980 to 2015, which was included in journals, almanacs, three collections (*Razgovori sa srcem*, 1984; *Noćnik – Noktulo*, 1991; *Elegije Sigismunda Ernušta*, 1996) and two extracts (*Snovi i sjene – Senje i tenje – Songoj kaj ombroj*, 2012 and *Galović i zađne stvari: podravski eseji i zapisi*, 2014). The author is trying to synthesize the dominant motifs of a recognizable literary discourse written in kajkavian idiom and in standard Croatian dialect.

## Literatura:

- BIJAČ, Enerika: *Pogovor: Podravski eseji Zdravka Seleša*. // SELEŠ, Zdravko: *Galović i zađne stvari: podravski eseji i zapisi*. Koprivnica: Društvo hrvatskih književnika-Podravsko-prigorski ogranak, 2014., 196–198.
- CIK, Mihaela: *Uznaku zavičaja – u povodu nagrade Fran Galović Zdravku Selešu*. // *Kaj*, 3 – 4, Zagreb: Kajkavsko spravišće, 2015.
- JELUŠIĆ, Božica: *Buđenje nove realnosti: (o poeziji Zdravka Seleša)*. // *Gesta*, 12 – 13 – 14 Varaždin: Narodno kazalište August Cesarec, 1983., 167.
- JELUŠIĆ, Božica: *Noćnjakovi tajni posli...// Zdravko Seleš: Noćnjak = Noktulo*. Ilustracije Ivan Andrašić. Đurđevac: Esperanto klubo Koko, 1991., 4–5.
- JELUŠIĆ, Božica: *Istinski čovjek od riječi*. // *Glas Podravine*, 44 (15. 11. 1991.), 7.
- JELUŠIĆ, Božica: *Moderno konceptualno propitivanje*. // *Kaj*, 3 – 4, Zagreb: Kajkavsko spravišće, 1998., 135–136.
- KOLAR, Mario: *Mala književna retrospektiva Zdravka Seleša (Zdravko Seleš: Snovi i sjene/ Senje i tenje/ Songoj kaj ombroj. Đurđevac, 2012.)*. // *Kaj*, 4 – 5, Zagreb: Kaj

36 BIJAČ, Enerika: *Pogovor: Podravski eseji Zdravka Seleša*. // SELEŠ, Zdravko: *Galović i zađne stvari: podravski eseji i zapisi*, 198.

37 CIK, Mihaela: *U znaku zavičaja – u povodu nagrade Fran Galović Zdravku Selešu*. // *Kaj*, 3 – 4, Zagreb: Kajkavsko spravišće, 2015.

38 SELEŠ, Zdravko: *Belevine – podravskajesen*. // SELEŠ, Zdravko: *Snovi i sjene...*, 107–108. Tekst je prvotno objavljen u Podravskom zborniku 1996. (ur. Dražen Ernečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1996., a potom u izboru *Snovi i sjene...*, 106–110.

- kavsko spravišće, 2012., 124–126.
- KOLAR, Mario: *Nuspojave čitanja*. Koprivnica: Društvo hrvatskih književnika, Podravsko-prigorski ogranak, 2014.
  - LOBOREC, Božena: *Elegije Zdravka Seleša*. // Podravski zbornik 1998. – 1999. Koprivnica: Gradski muzej, 1999., 355–357.
  - MANDIĆ, Antonija: *Četvrt stoljeća Ogranka Matice hrvatske u Đurđevcu*. // Podravski zbornik 42/2016. (gl. i odgovorni ur. Robert Čimin). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 188–192.
  - SELEŠ, Zdravko: *Tri ratne ispovijedi*. // Podravska gruda, 9 – 10, Đurđevac: KUD *Petar Preradović* 1981., 26–27.
  - SELEŠ, Zdravko: *Razgovori sa srcem*. Đurđevac: KUD *Petar Preradović*, 1984.
  - SELEŠ, Zdravko: *Kuća*. // *Arena* (Zagreb), 27. 5. 1987.
  - SELEŠ, Zdravko: *Pet skica za portret*. // Podravski zbornik '90. (ur. Franjo Horvatić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1990., 175–176.
  - SELEŠ, Zdravko: *Anatomija jednog pjesmopjevanja*. // Podravski zbornik 1991. (ur. Vjekoslav Prvčić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1991., 193–195.
  - SELEŠ, Zdravko: *Klopka od paučine; Djevojka koja je ušla kroz prozor*. // Podravski zbornik 1991. (ur. Vjekoslav Prvčić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1991., 228–229.
  - SELEŠ, Zdravko: *Noćnik = Noktulo*. Ilustracije Ivan Andrašić. Đurđevac: Esperanto klubo Koko, 1991.
  - SELEŠ, Zdravko: *Pjesme za Jožu (uz šezdesetogodišnjicu rođenja Josipa Turkovića)*. // Podravski zbornik 1996. (ur. Hrvoje Petrić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1996., 257–264.
  - SELEŠ, Zdravko: *Elegije Sigismunda Ernušta*. Inicijali Gordana Špoljar Andrašić. Đurđevac: Matica hrvatska, 1996.
  - SELEŠ, Zdravko: *Podravska arkadija Petra Grgeca*. // Podravski zbornik 1998. – 1999. (ur. Hrvoje Petrić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1999., 313–320.
  - SELEŠ, Zdravko: *Kajkavska poetska meštija Božice Jelusić: o 50. obljetnici rođenja i 30. obljetnici književnog stvaralaštva*. // Podravski zbornik 2000. – 2001. (ur. Dražen Ernečić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2001., 347–352.
  - SELEŠ, Zdravko: *Grgur Karlovčan 2002.: 60 godina poslije tragične smrti*. // Podravski zbornik 2002. (ur. Dražen Ernečić). Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2008., 368–372.
  - SELEŠ, Zdravko: *Kajkavska lirika đurđevačke Podravine*. // Podravski zbornik 2003. (ur. Dražen Ernečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 284–308.
  - SELEŠ, Zdravko: *Glasi mudrosti z djetinjstva i zavičaja: 30 let „Kalnovečki razgovor“ Ivana Goluba*. // Podravski zbornik, 2008. (ur. Dražen Ernečić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2008., 339–346.
  - SELEŠ, Zdravko: *Galović i zašne stvari: podravski eseji i zapisi*. Koprivnica: Društvo hrvatskih književnika-Podravsko-prigorski ogranak, 2014.